

Lausunto

15.04.2026

Asia: VN/27681/2025

Lausuntopyyntö sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain kehittämistarpeiden arviomuistiosta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne arviomuistion luvusta 5 (Valvontalain 1 luku Yleiset säännökset)

Talentia yhtyy arviomuistiossa esitettyyn Valviran näkemykseen valvontalain soveltamisesta yksittäisen asiavastaavan toiminnasta ja katsoo samoin, että valvontalain 1 §:n 3 momentissa olevaa asiavastaavatoiminnan omavalvontaa ja viranomaisvalvontaa koskevaa viittaussäännöstä tulisi täsmentää.

Talentia kannattaa niin ikään arviomuistion kirjausta sosiaalihuoltolain 14 §:n 2 momentin mukaisista palveluista: Valvontalain mukaisen palvelunjärjestäjän omavalvonnan ja sitä koskevan viranomaisvalvonnan tulisi lähtökohtaisesti koskea kaikkea hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvaa sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Lain jatkokehittämisessä tulisi arvioida tarvetta selkeyttää lakia tältä osin. Samoin selkeyttämistä vaativat sosiaalihuoltolain 14 § 3 momentissa säädettyjen palvelujen suhde valvontalakiin.

Arviomuistiossa tarkastellaan myös vireillä olevan sosiaalihuollon palvelu-uudistuksen suhdetta valvontalakiin. Arviomuistion mukaan valvontalain asiakasturvallisuuden ja rekisteröintimenettelyn sujuvuuden näkökulmasta tarkoituksenmukaista soveltamista sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin tulisi arvioida lainsäädännön jatkovalmistelussa, ottaen huomioon sosiaalihuoltolain uudistuksessa sosiaalihuollon palvelurakenteeseen ja sääntelyyn ehdotettavat muutokset. Rekisteröintivaatimuksia tulisi pyrkiä keventämään ja haasteita ratkaisemaan mahdollisimman pitkälle ohjeistuksella. Talentia painottaa, että jatkovalmistelussa rekisteröintivaatimusten lähtökohtana tulee olla asiakasturvallisuuden varmistaminen ja riskien minimointi.

Sosiaalihuollon työllistämistä edistävien palvelujen uudistamisen yhteydessä on välttämätöntä tarkastella myös niiden suhdetta valvontalakiin. Niin ikään turvakotipalvelujen ja valvontalain välistä suhdetta tulee selvittää ja selkeyttää.

Ammattihenkilölainsäädännön kokonaisuudistuksen ja valvontalain jatkokehittämisen yhteydessä on keskeistä varmistua siitä, että nykyisin ammattisääntelyn piiriin kuuluvat ammattihenkilöt ovat jatkossakin riittävän valvonnan piirissä, vaikka he eivät olisikaan ammattisääntelyn piirissä. Tämä arviomuistion kirjaus on keskeinen asiakas- ja potilasturvallisuuden turvaamisessa. Talentia huomauttaa, että ammattihenkilölain kokonaisuudistuksen ollessa yhä valmistelussa ei ole mahdollista yksityiskohtaisesti tarkastella valvontalain kehittämistarpeita ammattihenkilölainsäädännön näkökulmasta. Jatkovalmistelussa on varmistettava, ettei lainsäädäntöuudistusten yhteisvaikutuksena synny valvonnallisia katvealueita, vaan valvontajärjestelmä säilyy kattavana ja johdonmukaisena.

Valvontalain 50 §:n säännöstä luvattomasta sosiaalitoimen ammattitoimen harjoittamisesta ei arviomuistiossa tarkastella. Säännöksen soveltaminen herätti erityisesti lain voimaan tullessa paljon keskustelua. Edelleen varsinkin opiskelijoiden keskuudessa on epä tietoisuutta säännöksen soveltamisesta tilapäisesti sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön tehtävissä toimimisen osalta, joten säännöksen soveltamista on tarpeen tarkentaa esimerkiksi ohjeistuksella ottaen huomioon tulevan ammattihenkilölainsäädännön kokonaisuudistuksen sisältö.

Arviomuistiossa esitetään täsmentämisen tarve käsitteelle vaativaa sosiaalihuoltoa tuottava palveluyksikkö samassa yhteydessä, kun palveluyksikön käsitettä tarkastellaan uudelleen. Määritelmää täsmennettäessä on varmistettava, ettei vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön soveltamisalaa kavenneta hallinnollisin perustein tavalla, joka heikentäisi vaativia palveluja tarvitsevien sosiaalihuollon asiakkaiden asemaa tai riittävien tarpeenmukaisten palvelujen saatavuutta.

Kommenttine arviomuistion luvusta 6 (Valvontalain 2 luku Palveluntuottajaa ja toimintaa koskevat edellytykset)

Sosiaali- ja terveydenhuollon johtamista koskevan sääntelyn täsmentämistarpeet ovat arviomuistion mukaan sosiaali- ja terveysministeriössä arvioinnin kohteena. Tässä yhteydessä on ilmaistu tarve täsmentää erityisesti terveydenhuoltolain 57 §:n mukaisen vastaavan lääkärin roolia. Sosiaalihuoltolakiin on niin ikään valmisteilla säännös sosiaalihuollon toiminnasta vastaavasta viranhaltijasta. Säännös olisi samansuuntainen kuin terveydenhuoltolain 57 §:n säännös terveydenhuollon vastaavasta lääkäristä. Johtamisella tarkoitettaisiin sosiaalihuollon toiminnan ja palvelujen sisällöllistä ja laatua koskevaa johtamista. Sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan keskeisenä tehtävänä olisi varmistaa järjestelmätasolla hyvinvointialueen sosiaalihuollon lainsäädännön mukainen toiminta ja siihen liittyvä omavalvonta sekä edistää toiminnan kehittämistä ja kehittymistä vaikuttavampaan suuntaan. Jatkovalmistelu on suunniteltu sovitettavaksi yhteen terveydenhuoltolain vastaavan säännöksen kanssa ja samassa yhteydessä voidaan arvioida myös sääntelyn yhdenmukaisuutta valvontalain vastuuhenkilöitä koskevan 10 §:n 4 momentin säännöksen kanssa. Talentia painottaa, että jatkovalmistelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota apulaisoikeuskanslerin päätöksessään (OKV/97/70/2025) esittämään havaintoon valvontaa toteuttavien yksiköiden ja henkilöiden itsenäisyydestä, mihin viittaamme myös tämän lausunnon valvontalain omavalvontaa koskevissa näkemyksissämme.

Kommenttinne arviomuistion luvusta 7 (Valvontalain 3 luku Palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröinti)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 8 (Valvontalain 4 luku Omavalvonta)

Omavalvontaa koskevassa osiossa tunnistetaan omavalvonnan tuottamat toimintakulttuurin muutokset terveydenhuollolle, muttei sosiaalihuollolle, jota asia yhtä lailla koskee huolimatta aiemmasta sosiaalihuoltolain omavalvontaa ja ilmoitusvelvollisuutta koskevasta sääntelystä (valvontalailla kumotut SHL 47- 49 §:ien säännökset). Sosiaalihuollossa on edelleen puutteita sekä omavalvonnan toteuttamisessa että omavalvontakulttuurissa ja myös ne tulee arviomuistiossa tunnustaa ja tunnistaa. Valvontaviranomaiset ovat lukuisissa ratkaisuissaan tuoneet esille epäkohtiasosiaalihuollon omavalvonnassa (ks. esim. lastensuojelu, lapsiperheiden sosiaalityö, vammaispalvelut ja opiskeluhoito) samoin kuin eduskunnan oikeusasiamies (ks. esim. EOAK/4332/2025 sekä alla luvun 9 kommentoimissamme viitatu muut eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen antamat ratkaisut).

Omavalvontakulttuurin puutteisiin sosiaalihuollossa kytkeytyvät ongelmat valvontalain mukaisen ilmoitusvelvollisuuden käytössä. Vaikka valvontalain 29 §:n 5 momentin mukaan kielteisiä vastatoimia ei saa kohdistaa ilmoituksen tehneeseen henkilöön, niin käytännössä näin kuitenkin tapahtuu esimerkiksi varoituksia antamalla. Tämä vääristymä lain soveltamisessa tosiasiaa estää ilmoitusvelvollisuuden käyttämistä ja heikentää henkilöstön asemaa. Arviomuistiossa ei henkilöstön oikeussuojaan liittyviä kysymyksiä käsitellä. Talentia edellyttää, että valvontalain jatkovalmistelussa lakia selkeytetään siten, että siinä vahvistetaan ilmoittajan oikeussuojaa säätämällä oikeussuojakeinoista tilanteissa, joissa häneen kohdistetaan kielteisiä vastatoimia lakisääteisen ilmoitusvelvollisuuden käyttämisestä. Tämä on välttämätöntä, koska ilmoitusvelvollisuuden käyttämättä jättämisestä ovat kielteiset seuraamukset kuten huomautus mahdollisia (ks. esim. EOAK/6255/2024). Puutteita esiintyy myös siinä, miten palveluntuottajat tiedottavat henkilöstölle ilmoitusvelvollisuudesta ja sen käytöstä kuten valvontalain 30 §:n säännös edellyttää.

Omavalvonnan toteuttamisessa henkilöstön rooli on keskeinen, mutta henkilöstönäkökulmasta ei omavalvontaa arviomuistiossa juuri tarkastella. Valvontalain jatkovalmistelussa on henkilöstönäkökulma otettava tarkasteluun.

Arviomuistiossa viitataan myös sosiaalihuoltolain uudistamista valmistelleen työryhmän raportissa ehdotettuun sosiaalihuollon toiminnasta vastaavan viranhaltijan tehtävään, johon sisältyisi muun muassa varmistaa järjestelmätasolla hyvinvointialueen sosiaalihuollon lainsäädännön mukainen toiminta ja siihen liittyvä omavalvonta. Tässä kontekstissa tuodaan esille, että samalla on hyvä pohtia substanssilainsäädännössä säädettyjen tehtävien roolista valvontalain mukaisessa omavalvonnassa. Talentia huomauttaa, että näiden kirjausten arvioiminen on mahdotonta, koska sosiaalihuollon uudistamista koskevia lopullisia ehdotuksia ei ole vielä annettu. Talentia yhtyy arviomuistiossa esitettyyn apulaisoikeuskanslerin päätöksessään (OKV/97/70/2025) esittämään havaintoon, jonka mukaan valvontaa toteuttavien yksiköiden ja henkilöiden itsenäisyys on edellytys

valvonnan tasapuoliselle ja puolueettomalla toteuttamiselle ja että sen kehittämiseksi on edelleen syytä kiinnittää huomiota.

Talentia kannattaa siten myös apulaisoikeuskanslerin käsitystä omavalvontaa koskevan asetuksen tarpeellisuudesta erityisesti koskien omavalvonnan järjestämisen itsenäisyyttä, riippumattomuutta, raportointia sekä suhteita luottamuselimiin.

Talentia tukee asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamiseksi arviomuistion kirjauksia valvontalain rikostaustan selvittämismuutoksen laajentamisesta muun muassa muiden kuin palveluntuottajaan työ- tai virkasuhteessa olevien henkilöiden osalta.

Kommenttine arviomuistion luvusta 9 (Valvontalain 5 luku Viranomaisvalvonta)

Omavalvonnan vahvistaminen on arviomuistion mukaan lisännyt valvonnan ennakoitavuutta, riskiperusteisuutta, vuorovaikutteisuutta ja yhdenvertaisuutta. Samalla kuitenkin valvontaviranomaisten resursseja on kulunut omavalvonnan ohjaukseen ja neuvontaan. Muistiossa tuodaan perustellusti esille, ettei omavalvontaa vielä kaikilta osin toteuteta valvontalain edellyttämällä tavalla, mikä on herättänyt huolta valvonnan riittävydestä. Talentia korostaakin riittävien valvontaresurssien osoittamisen välttämättömyyttä.

Omavalvontakäytäntöjen ja -kulttuurin puutteista viestivät niistä tehdyt epäkohtailmoitukset ja kantelut sekä niitä koskevat ratkaisut. Esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamies on viime aikoina antanut useita ratkaisuja (ks. esim. EOAK/3453/2025, EOAK/2872/2025 ja EOAK/4932/2025), joissa painottuvat puutteet sekä omavalvonnan toteuttamisessa että omavalvontakulttuurissa mukaan lukien henkilöstön osallistaminen omavalvontaan. Talentia korostaa, että toimiva omavalvonta edellyttää tavoitteellista osallistavaa johtamista ja avointa työkulttuuria, joissa epäkohtien esiin tuomiseen ja yhteisölliseen ratkaisemiseen rakennetaan selkeät käytännöt (ks. edellä myös kommentimme henkilöstön ilmoitusvelvollisuudesta arviomuistion luvusta 8).

Kommenttine arviomuistion luvusta 10 (Valvontalain 7 luku Erinäiset säännökset)

-

Kommenttine arviomuistion luvusta 11 (Valvontalain 8 luku Voimaantulo)

-

Kommenttine arviomuistion luvusta 12 (Erinäiset kysymykset)

Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen tarve on arviomuistiossa todettu perustellusti pysyväksi. Siten Talentia tukee arviomuistion kirjausta siitä, että asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen asemasta, tehtävistä ja rahoituksesta tulisi säätää osana valvontalakia.

Niin ikään Talentia kannattaa arviomuistion kirjausta siitä, että valvontalain jatkokehittämisessä tulisi arvioida tarvetta säätää selkeämmin myös yksityisten palveluntuottajien

jatkuvuudenhallinnasta ja varautumisvelvoitteista häiriötilanteissa. Talentia pitää tärkeänä myös valvontaviranomaisten esitystä hyvinvointialueiden varautumisen sekä yhteistyöalueittain toimivien sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskusten valvonnan selkeyttämistä lailla.

Muut kommentit arviomuistiosta

Arviomuistio on perusteellinen, selkeä ja huolellisesti laadittu. Sitä tulee kuitenkin täydentää tarkastelemalla myös esitettyä selkeämmin valvontalain toimivuuden ja vaikuttavuuden kannalta keskeisiä henkilöstö-, johtamis- ja ohjausnäkökulmia.

Manssila Jaana
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia